

THU HÚT ĐẦU TƯ TRỰC TIẾP NƯỚC NGOÀI VÀO NIGERIA

*Kiều Thanh Nga**

1. Một số nét khái quát về nước Cộng hòa Liên bang Nigeria

Nước Cộng hòa Liên bang Nigeria (Federal Republic of Nigeria) là một quốc gia thuộc khu vực Tây Phi với diện tích 923.768 km², dân số năm 2008 là 146.3 triệu người (là quốc gia đông dân nhất của châu Phi và xếp thứ 9 các quốc gia đông dân nhất trên thế giới)¹. Phía tây Nigeria giáp với Bênanh, phía bắc giáp Niger, phía đông bắc giáp Chad, phía đông giáp Cameroon, phía nam Nigeria là Vịnh Ghinê, một bộ phận của Đại tây dương. Xét về mặt lịch sử, con người đã có mặt tại Nigeria từ khoảng 9000 năm trước công nguyên tạo thành các vương quốc: Vương quốc Borno ở miền bắc, vương quốc Haussa ở miền tây và vương quốc Yoruba ở miền nam với nhiều nền văn hóa đặc sắc. Bước sang thế kỷ XIX, Nigeria trở thành thuộc địa của Đế chế Anh. Từ năm 1920, nhất là sau chiến tranh thế giới II,

phong trào đấu tranh đòi độc lập của nhân dân Nigeria nổi lên mạnh mẽ và ngày 01 tháng 10 năm 1960 Nigeria đã giành được độc lập, là một trong những quốc gia đầu tiên mở màn cho kỷ nguyên độc lập của toàn châu Phi. Ba năm sau, ngày 01 tháng 10 năm 1963, Nigeria tuyên bố lấy tên là nước Cộng hòa Liên bang Nigeria, nằm trong Khối liên hiệp Anh. Tuy nhiên những năm sau đó, Nigeria lại nằm dưới sự cai trị của một chính phủ quân sự độc tài. Mãi đến năm 1999, nền dân chủ mới được phục hồi tại Nigeria. Ngày nay mặc dù vẫn thuộc các nước nghèo trên thế giới, nhưng Nigeria là nước phát triển thứ hai của châu Phi (sau Nam Phi). Nigeria là nước có trữ lượng dầu mỏ lớn nhất châu Phi (khoảng 34 tỷ thùng và 2000 tỷ m³ khí đốt tự nhiên) và là thành viên của Tổ chức các nước xuất khẩu dầu mỏ (OPEC). Nhờ xuất khẩu dầu mỏ mà trong những năm gần đây kinh tế Nigeria đã bắt đầu phát triển nhưng vẫn phải đối mặt với nhiều thách thức to lớn. Năm 2008 GDP của Nigeria là 183,1 tỷ USD tốc độ tăng trưởng GDP là 6,5%. Về

* Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông

chính trị, Nigeria theo chế độ đa đảng, có quốc hội lưỡng viện. Tổng thống đồng thời là người đứng đầu chính phủ, cả nước chia làm 36 bang và 1 đặc khu thủ đô. Đảng phái chính trị bao gồm: Đảng Dân chủ Nhân dân (People's Democratic Party - PDP) của Tổng thống Obasanjo, Đảng Toàn dân Nigeria (All Nigerian People's Party - ANPP), Đảng Liên minh vì Dân chủ (Alliance for Democracy - AD) và một số đảng khác. Cuộc tổng tuyển cử bầu tổng thống theo chế độ dân chủ đa đảng diễn ra ngày 27 tháng 2 năm 1999 theo chế độ dân chủ đa đảng với sự đắc cử của Tổng thống Olugeum Obasanjo - tướng về hưu - đã khôi phục lại chế độ dân chủ tại đất nước này sau nhiều năm dưới sự cai trị của một chính phủ quân sự độc tài. Tổng thống hiện nay của Nigeria là ông Umaru Yar' Adua trúng cử tổng thống với 70% số phiếu bầu trong cuộc bầu cử tổng thống vào tháng 5 năm 2007, đánh dấu việc lần đầu tiên một chính quyền dân sự cầm quyền thay thế cho chính quyền quân sự tại Nigeria trước đây. Trong quan hệ quốc tế, Nigeria đã tham gia sáng lập Cộng đồng kinh tế các nước Tây Phi (ECOWAS), Đối tác mới vì sự phát triển của châu Phi (NEPAD), Tổ chức các nước xuất khẩu dầu mỏ (OPEC), là thành viên của Liên Hợp quốc, Phong trào không liên kết, Tổ chức các nước Hồi giáo, Quỹ tiền tệ quốc tế (IMF), Liên minh châu Phi (AU)..., đồng thời thực hiện đường lối đối ngoại rộng mở, tham gia tích cực vào các sáng kiến và nỗ lực giải quyết xung đột, gìn giữ hoà bình, hợp tác phát triển kinh tế ở khu vực Tây Phi và châu Phi, có vai trò quan trọng trong các tổ chức khu vực và châu lục.

2. Động thái chung trong thu hút đầu tư trực tiếp nước ngoài

Nigeria được đánh giá là một trong những quốc gia có tình hình đầu tư trực tiếp nước ngoài khá sôi động, nhiều triển vọng không chỉ ở khu vực Tây Phi mà còn trên toàn châu Phi. Lý do bởi nước này có nguồn tài nguyên khoáng sản phong phú (đặc biệt là dầu mỏ) và nguồn nhân lực dồi dào. Hiện nay, kinh tế Nigeria được xếp thứ hai trong lục địa Phi và đang trên đường đua với đầu tàu Nam Phi. Giai đoạn trước thập niên 1990, tốc độ tăng trưởng kinh tế của Nigeria không khả quan bởi một loạt những yếu tố tiêu cực như quản lý yếu kém, tham nhũng tràn lan, bội chi ngân sách... Những vấn đề này đã làm tê liệt kinh tế quốc gia trong nhiều thập kỷ, khiến hoạt động đầu tư trực tiếp nước ngoài gặp khó khăn, các nhà đầu tư nước ngoài e ngại khi đầu tư vào Nigeria vì rủi ro cao. Trước thực trạng đó, các chuyên gia kinh tế khẳng định rằng, cần phải tạo môi trường chính sách tốt để thu hút FDI và FDI sẽ là động lực, đòn bẩy để khởi động nền kinh tế Nigeria. Tuy đã xác định rõ đối tượng, song việc thực hiện các biện pháp nhằm thu hút FDI vẫn chưa được thực hiện bởi lúc này chính quyền Nigeria vẫn nằm trong tay quân đội. Những năm đầu thập niên 1990, môi trường FDI của Nigeria bắt đầu khởi sắc, đặc biệt năm 1994 dòng FDI vào nước này đạt 2 tỷ USD, trong khi năm 1990 chỉ ở mức dưới 1 tỷ USD². Tuy nhiên, sang năm 1995 dòng FDI vào Nigeria lại sụt xuống mức 1 tỷ USD, những năm sau đó biến động mạnh, không ổn định. Cho đến năm 1999, khi đạt được nền dân chủ, chính phủ Nigeria bắt tay vào thực hiện một số biện pháp thu hút các nhà đầu tư nước ngoài. Ngày 29 tháng 5 năm 1999, việc thay thế chính quyền quân đội bằng chính quyền dân chủ đã mở ra tương lai sáng sủa cho phát triển kinh tế nói chung.

đầu tư trực tiếp nước ngoài nói riêng ở Nigeria. Mặc dù lúc này tổng FDI vào Nigeria không lớn hơn so với những năm trước đó (chỉ đạt 1,01 tỷ USD, chiếm 0,2% tổng FDI của thế giới là 865 tỷ USD, 0,7% tổng FDI của các nước đang phát triển là 207 tỷ USD), nhưng môi trường thu hút FDI của Nigeria được đánh giá đã ổn định hóa. nhiều triển vọng, đưa Nigeria bước vào nhóm các quốc gia thu hút FDI nhiều nhất châu Phi; cùng với Nam Phi, Ai Cập, Morocco và Tunisia. Tổng FDI vào Nigeria trong cả thập kỷ 1990-1999 đạt 20 tỷ USD thực sự là một dấu hiệu lạc quan³. Theo Báo cáo đầu tư thế giới năm 2007, trong giai đoạn 2000-2003, FDI vào Nigeria đạt tốc độ tăng trưởng không đáng kể bởi năng lực quản lý của chính quyền dân chủ non trẻ còn yếu, chính sách khuyến khích FDI chưa được thực hiện hiệu quả. Bước sang năm 2004, FDI vào nước này bắt đầu tăng trưởng nhanh và đều đặn, năm 2004 đạt 2,127 tỷ USD, năm 2005 là 3,403 tỷ USD và năm 2006 là 5,4459 tỷ USD⁴.

Hiện nay, tình hình đầu tư trực tiếp nước ngoài vào Nigeria đang được đánh giá có nhiều triển vọng. Báo cáo của Tổ chức Ngoại thương Nhật Bản (JETRO) năm 2002 tuyên bố: *"Trên thực tế, các nhà đầu tư rất quan tâm tới thị trường Nigeria bởi tiềm năng lớn, cùng với những nỗ lực của chính phủ nhằm thu hút đầu tư; trong thời gian tới đầu tư trực tiếp nước ngoài chắc chắn sẽ tăng trưởng mạnh ở Nigeria"*. Cơ sở đánh giá của JETRO dựa trên cơ hội dành cho các dự án FDI thực tế ở Nigeria đã và đang được mở rộng, thu hút các nhà đầu tư khắp nơi trên thế giới.

Về cơ cấu đầu tư, các ngành thu hút FDI

ở Nigeria bao gồm:

+) Ngành khai thác mỏ là ngành thu hút đầu tư trực tiếp nước ngoài nhiều nhất. Tiêu biểu là ngành khai thác dầu mỏ và khí đốt. đang đem lại những lợi ích to lớn bởi nhu cầu ngày càng tăng của thị trường quốc tế. Bên cạnh đó là ngành khai thác than, kim loại, vàng, quặng... Đặc biệt trong giai đoạn 1994-1996, tổng FDI vào ngành khai thác mỏ tăng vọt, từ khoảng 30.000 tỷ Naira lên tới gần 60.000 tỷ Naira⁵. Những năm gần đây, cùng với nhu cầu dầu mỏ của thế giới đang gia tăng, xu hướng đầu tư trực tiếp nước ngoài vào Nigeria cũng tập trung vào dầu mỏ với một số lĩnh vực như: lọc dầu, chuyên chở và dự trữ dầu thô; sản xuất khí đốt tự nhiên hoá lỏng; sản xuất bình gas, van và đèn bình gas, sản xuất máy móc, thiết bị để chế biến các sản phẩm từ dầu thô: dầu, khoáng sản đã tinh chế, mỡ và dầu nhờn; công nghiệp hoá dầu; sản xuất hóa chất; sản xuất phân bón, sản xuất cao su và nhựa... Chẳng hạn, các nhà đầu tư Nhật Bản quan tâm đặc biệt đến ngành khai thác và chế biến khoáng sản rắn ở Nigeria. Tập đoàn Marubeni và các một số công ty Nhật Bản khác đã tiến hành thăm dò toàn diện nguồn khoáng sản rắn phong phú ở Nigeria gồm: đá vôi, than đá, thạch cao, vàng, barit, cẩm thạch, mangan, chì, bitum, thiếc, quặng sắt, cao lanh...

+) Ngành công nghiệp sản xuất và chế biến: Thu hút FDI chủ yếu từ EU, Mỹ và châu Á. Ví dụ, các nhà đầu tư Nhật Bản chú trọng nhiều đến lĩnh vực sản xuất, truyền tải và phân phối điện năng. Ngoài ra, họ cũng đầu tư vào một lĩnh vực sản xuất phụ trợ cho ngành điện là sản xuất chế tạo dây cáp, máy biến thế, đồ sứ cách điện và nhiều thiết bị

điện khác. Năm 2002, phái đoàn của JETRO tới Nigeria đã nhận thấy tiềm năng khá cao của ngành công nghiệp chế biến nông sản. JETRO đã uỷ quyền một nhóm chuyên gia đến nước này nghiên cứu dự án khả thi về chế biến khoai, sắn - hai loại lương thực chủ lực ở Nigeria và các nước Tây Phi khác. Hơn thế nữa, năm 2000 Viện Nghiên cứu Kinh tế của tập đoàn Marubeni ở Nigeria cũng đã nhận ra ngành sản xuất dầu thực vật và chế biến hoa quả đang có tiềm năng lớn, rất thuận lợi cho đầu tư. Các lĩnh vực đang có khả năng thu hút FDI trong ngành công nghiệp chế biến nông sản gồm: bảo quản lương thực; sản xuất thức ăn chăn nuôi; chế biến hoa quả; chăn nuôi gia súc và phát triển công nghệ giết mổ; khai thác, đánh bắt thủy sản; kinh tế trang trại quy mô lớn; sản xuất công cụ nông nghiệp cỡ nhỏ; sản xuất hoá chất phục vụ sản xuất nông nghiệp...

+) Ngành vận tải và thông tin liên lạc: Mục tiêu của Nigeria là gắn sự phát triển của ngành này với sự quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Trong Hội thảo Viên thông được tổ chức năm 2006 tại Lagos, Bộ trưởng Liên bang Viên thông Nigeria - Cornelius Adebayo nhận định "...*tính đến tháng 5 năm 2006, ngành viễn thông đã thu được hơn 9 tỷ USD đầu tư trực tiếp nước ngoài*"⁶.

+) Lĩnh vực ngân hàng: Thu hút mạnh các dự án đầu tư của châu Á. Trước đó, tháng 12 năm 2004, các nhà đầu tư Singapore và Malaysia đã đầu tư 100 triệu USD vào Ngân hàng Hallmark của Nigeria⁷. Đây cũng là điểm khởi đầu nhằm thu hút các thương nhân từ Mỹ và các nước châu Phi khác.

Về đối tác đầu tư chính, cũng như đa phần các nước châu Phi, đối tác đầu tư trực tiếp

nhiều nhất vào Nigeria vẫn là các nước châu Âu. Nếu năm 1992 chỉ thu hút được gần 10 tỷ Naira, đến năm 1999, Nigeria đã thu hút được hơn 80.000 tỷ Naira từ các nước châu Âu. Trong đó, Anh là đối tác quan trọng nhất, chủ yếu đầu tư trong lĩnh vực khai thác dầu mỏ và một số ngành công nghiệp chế biến. Mỹ là đối tác lớn thứ hai, sau các nước châu Âu; cuối cùng là một số quốc gia trong khu vực châu Phi và châu Á. Hiện Nigeria đang là điểm đến của các nhà đầu tư châu Á điển hình là các doanh nghiệp Nhật bản, Singapore, Malaysia, Ấn Độ, Trung Quốc. Nigeria thu hút sự quan tâm lớn của các doanh nghiệp vừa và nhỏ (SME) từ khắp nơi trên thế giới. Trong khi các nhà đầu tư phương Tây (châu Âu và Bắc Mỹ) có cái nhìn không mấy khả quan về tình trạng của đất nước này, thì các nhà đầu tư châu Á lại ấn tượng mạnh. Người châu Á không ngại khi học tập phong cách văn hoá kinh doanh của người Nigeria để tiến hành đầu tư. Nhiều SME châu Á đã khởi đầu sự nghiệp ở Nigeria với tư cách thương gia và bán lẻ hàng tiêu dùng.

Nếu so sánh giữa một bên là các nhà đầu tư châu Á, một bên là các nhà đầu tư đến từ Mỹ và châu Phi thì có thể thấy khác biệt lớn về phương thức kinh doanh. Phương thức kinh doanh của các thương gia châu Á ở Nigeria khá cao bởi vì người châu Á phải tự tìm kiếm cơ hội và xây dựng các dự án kinh doanh, nhất là các dự án dài hạn nên buộc phải nhanh nhạy trong việc tự trang bị những kiến thức về đất nước, con người Nigeria, do vậy họ có thể tiếp thu văn hoá kinh doanh của nước này khá nhanh chóng. Phương thức kinh doanh của người Nam Phi ở Nigeria cũng mạnh bởi mục tiêu, động lực, phương

thức kinh doanh của Nigeria và Nam Phi tương đồng, thể hiện rõ trong tuyên bố của Chương trình Đối tác mới vì sự Phát triển châu Phi (NEPAD). Ngược lại, các doanh nghiệp Mỹ và châu Phi khác đầu tư vào Nigeria lại xuất phát từ những lí do mang tính bảo trợ hơn là hợp tác như người châu Á. Đó là bởi mối quan hệ mang tính lịch sử và một số chính sách gần đây của chính phủ các nước này với châu Phi. Với Mỹ, đó là Đạo luật Cơ hội và Phát triển châu Phi (AGOA), đã đem lại hiệu quả lớn cho không chỉ Nigeria mà còn cả các nhà đầu tư SME của Mỹ ở nước này. Ngoài ra, Chiến lược Phát triển và Tăng cường Kinh tế Quốc gia (NEEDS) của Nigeria được khởi động năm 2004 là chương trình cải cách do Mỹ và IMF hỗ trợ, tập trung vào các ngành phi dầu mỏ như nông nghiệp, chế biến nông sản nhằm xóa đói nghèo ở Nigeria. Các công ty nước ngoài có thể tận dụng ưu đãi từ những chương trình này khi xây dựng và phát triển các dự án kinh doanh để đạt được thành công ở Nigeria. Với các nước châu Phi khác, đó là việc chính phủ của hầu hết các quốc gia đã thống nhất về mục tiêu phát triển thông qua các thỏa thuận trong NEPAD, gồm cả các quy định đầu tư. Việc thiết lập môi trường đầu tư thuận lợi không những đem lại lợi nhuận cho chủ thể đầu tư mà quan trọng hơn, đóng góp trực tiếp, hiệu quả cho sự phát triển của Nigeria và toàn châu Phi.

3. Chính sách thu hút đầu tư trực tiếp nước ngoài

Trong Báo cáo Tầm nhìn 2010 ban hành vào năm 2005, chính sách phát triển kinh tế của Nigeria đã định hướng: *"đưa Nigeria trở thành quốc gia công nghiệp chủ chốt, có quyền lực về kinh tế; tiếp tục phấn đấu tăng*

trường kinh tế ổn định, bền vững nhằm tăng chất lượng cuộc sống của nhân dân". Để đạt được mục tiêu này, chính phủ Nigeria đã nỗ lực thực hiện cải cách kinh tế triệt để với điểm mốc từ giữa những năm 1980, nhằm thu hút sự quan tâm của các nhà đầu tư. Những cải cách đó bao gồm tự do hóa nền kinh tế định hướng thị trường, khuyến khích sự phát triển của khu vực kinh tế tư nhân, xoá bỏ thói quan liêu vốn được coi là rào cản hạn chế sự phát triển của khu vực kinh tế tư nhân và các hoạt động kinh doanh dài hạn ở nước này. Một số chính sách nổi bật của Nigeria bao gồm:

+) Ban hành Nghị định 16 năm 1995 về xúc tiến đầu tư: Nghị định này xoá bỏ hoàn toàn những rào cản, hoàn thiện môi trường đầu tư tự do ở Nigeria, đặc biệt đối với các nhà đầu tư nước ngoài. Nghị định cho phép các nhà đầu tư nước ngoài được quyền sở hữu hợp pháp 100% dự án kinh doanh trong danh mục cho phép. Theo Nghị định, chính phủ đã thành lập Ủy ban Xúc tiến Đầu tư nhằm giúp đỡ, tư vấn các thủ tục trước đầu tư, cung cấp rộng rãi danh mục các dự án kêu gọi đầu tư cho các nhà đầu tư trên toàn thế giới.

+) Ban hành Nghị định Hệ thống Trao đổi Ngoại tệ số 17/1995, năm 1995: Nghị định này xoá bỏ những trở ngại đối với người nước ngoài và những người hồi hương trở về Nigeria đầu tư.

+) Thành lập Ủy ban Xúc tiến Đầu tư Nigieria (NIPC). NIPC được thành lập theo Luật số 16 năm 1995, có nhiệm vụ thúc đẩy, giám sát tất cả các dự án đầu tư trên toàn lãnh thổ Nigeria.

+) Thành lập Hệ thống Tài chính Nigeria: Hệ thống này có toàn quyền giám sát các

ngân hàng và các cơ quan tài chính khác ở Nigeria. Các cơ quan có quyền giám sát bao gồm Ngân hàng Trung Ương Nigeria; Tập đoàn Bảo hiểm Tiền ký quỹ Nigeria (NDIC); Ủy ban Ngoại hối và Chứng khoán (SEC); Bộ Tài chính Liên bang (FMF); Ban Giám sát Bảo hiểm Nigeria (NISB) và Ngân hàng Tín dụng Liên bang Nigeria (FMBN).

+) Ban hành *Nghị định về tư nhân hoá và thương mại hoá số 25/1998*; sau đó là *Nghị định số 28/1999 sửa đổi bổ sung cho nghị định 25/1998*: Quy định và chỉ đạo thực hiện lộ trình tư nhân hoá, thương mại hoá phù hợp với tình hình phát triển kinh tế đất nước. Từ đó, hạn chế cấp ngân sách chính phủ cho doanh nghiệp nhà nước; khuyến khích phát triển và đầu tư vào các cơ sở thương mại tư nhân.

+) *Bảo vệ các dự án đầu tư vào ngành công nghiệp và hoạt động thương mại quốc tế*: Các thành viên Nigeria trong Cơ quan Bảo lãnh Đầu tư Đa phương của Ngân hàng Thế giới (MIGA), hoạt động của Hiệp định Bảo hộ và Xúc tiến Đầu tư Song phương (IPPA) sẽ là các tác nhân bảo vệ hiệu quả cho bất kỳ dự án đầu tư nước ngoài nào ở Nigeria.

Những năm qua, chính phủ Nigeria đã hoàn thiện một số chính sách như tư nhân hoá, tự do hoá thương mại..., tạo môi trường thuận lợi tối đa để thu hút các nhà đầu tư nước ngoài. Kết quả là có nhiều cơ hội mang tính toàn cầu đã xuất hiện ở Nigeria. Mốc quan trọng đánh dấu sự thay đổi bước ngoặt trong hoạt động đầu tư ảm đạm ở Nigeria bắt đầu từ năm 1999, khi chính phủ của Tổng thống Olusegun Obasanjo và các cá nhân, các tổ chức tư nhân Nigeria bắt tay cải cách nền kinh tế nói chung, cải cách chính sách

đầu tư nói riêng. Ngoài ra, chính phủ cũng tham gia bảo trợ cho các chương trình giáo dục công cộng thông qua các chính sách kinh tế. Ngân hàng Thế giới và các tổ chức cho vay quốc tế khác đánh giá cao những cải thiện trong kinh tế vĩ mô của Nigeria, coi đây là dấu hiệu lạc quan của các chính sách kinh tế đúng đắn. Thậm chí, Quỹ Tiền tệ Quốc tế đã đồng ý hỗ trợ nhiều hơn cho kinh tế Nigeria thông qua việc sẵn sàng giúp đỡ về tài chính để phát triển cơ sở hạ tầng đất nước.

4. Thành công và hạn chế trong thu hút FDI ở Nigeria

a. Thành công

Nhìn chung, với lợi thế về tài nguyên thiên nhiên, đặc biệt là dầu mỏ, cùng với những chính sách khuyến khích đầu tư của chính phủ, tình hình thu hút FDI hiện nay của Nigeria tương đối khả quan. Lĩnh vực đầu tư được mở rộng sang các ngành mới như chế biến, thông tin liên lạc... Đối tác đầu tư cũng được mở rộng từ châu Âu sang châu Á. Thành tựu đó đã đưa Nigeria lên vị trí cao nhất trong thu hút FDI ở Tây Phi, thậm chí còn đứng trong nhóm các nước thu hút FDI nhiều nhất châu Phi. Với các dự án M&A, hoạt động đầu tư không chỉ đơn thuần chuyển đổi quyền sở hữu từ sở hữu trong nước sang sở hữu nước ngoài mà còn tạo cơ chế để các nhà đầu tư nước ngoài thực hiện quản lý, kiểm soát một số công ty trong nước. Cơ chế này thực sự lôi cuốn các nhà đầu tư nước ngoài, bằng chứng họ đã quay lại đầu tư tại Nigeria với tỷ lệ rất cao, khoảng 30%, cao nhất trong các thị trường đang nổi⁸. Vậy lợi ích của FDI đối với nền kinh tế nước chủ nhà là gì? Các nhà nghiên cứu cho rằng: *Thứ nhất*, dòng chảy vốn quốc

tế vào nước chủ nhà cho phép đa dạng hóa và làm tăng hiệu quả của các dự án đầu tư. *Thứ hai*, hội nhập toàn cầu của thị trường vốn có thể đóng góp tốt nhất tăng trưởng kinh tế; *Thứ ba*, tính lưu động toàn cầu của vốn sẽ hạn chế những yếu kém của chính phủ trong việc ban hành chính sách; *Thứ tư*, FDI cho phép tiếp nhận, chuyển giao công nghệ hiện đại; từ đó thúc đẩy khả năng cạnh tranh của thị trường đầu vào trong nước; *Thứ năm*, nước nhận FDI thường được nhà đầu tư tô chức cho các khóa đào tạo trình độ, tay nghề để đáp ứng nhu cầu nhà tuyển dụng, điều này đóng góp cho sự phát triển nguồn nhân lực nước chủ nhà.

Đầu tư trực tiếp nước ngoài vào Nigeria tăng từ 1 tỷ USD những năm 1990 lên đến 5,2 tỷ USD năm 2007 đã góp phần cải thiện đời sống nhân dân, đưa Nigeria trở thành nền kinh tế dẫn đầu khu vực Tây Phi, đứng thứ hai ở châu Phi (sau Nam Phi). Bên cạnh ngành khai thác mỏ là ngành chủ lực thu hút FDI, việc mở rộng đầu tư trong các ngành sản xuất, chế biến, viễn thông, nông nghiệp... trước hết tạo công ăn việc làm cho một lượng lớn lao động Nigeria, đồng thời góp phần đa dạng hoá, hiện đại hoá nền kinh tế. Trong đó, thành tựu lớn của đầu tư trực tiếp nước ngoài vào ngành viễn thông khiến ngành viễn thông Nigeria đạt tốc độ tăng trưởng mạnh nhất khu vực châu Phi cận Sahara, đạt 535%/năm. Mật độ viễn thông trong nước tăng lên 18,3% với 23 triệu người sử dụng điện thoại⁹. Trong đó, không thể không kể đến dự án đầu tư của Hệ thống Liên lạc Di động Toàn cầu (GSM) vào ba nhà cung cấp dịch vụ GSM của Nigeria là ECONET WIRELESS, MTN và NITEL với tổng giá trị là 285 triệu USD. Các dự án đó

đã góp phần vào sự tăng trưởng mật độ viễn thông trong nước. Thời gian tới, chính phủ sẽ triển khai Dự án Điện thoại Nông thôn Quốc gia (NRTP). Mục tiêu của dự án để mọi công dân đều có cơ hội sử dụng công nghệ thông tin liên lạc (ICT), đồng thời thu hút các nhà đầu tư nước ngoài vào ngành này nhiều hơn, bởi cũng như nông nghiệp, giáo dục, thương mại, sức khoẻ... viễn thông sẽ sớm trở thành nhân tố quan trọng trong cuộc sống thường nhật của người dân Nigeria.

Thông qua khảo sát mối quan hệ giữa FDI với tốc độ tăng trưởng kinh tế ổn định ở Nigeria, có thể thấy: *Thứ nhất*, yếu tố chính thu hút FDI của Nigeria là quy mô thị trường lớn, chính sách kinh tế vĩ mô ổn định, mức vốn yêu cầu cho mỗi dự án dễ chấp nhận. Bên cạnh đó, đầu tư trực tiếp nước ngoài là một trong những nhân tố quan trọng đóng góp cho tăng trưởng kinh tế quốc gia. Mặc dù hiệu quả của FDI trong toàn nền kinh tế có thể chưa rõ, song FDI đã tạo nền tảng cho tăng trưởng kinh tế, do vậy cần được khuyến khích. *Thứ hai*, về cơ cấu các ngành đầu tư cần xác định theo hướng: tiếp tục thu hút FDI vào ngành công nghiệp dầu mỏ thông qua đây mạnh quá trình tư nhân hoá doanh nghiệp dầu mỏ, cũng như nâng cao năng lực của ngành này. Bên cạnh đó, cần khuyến khích FDI vào các ngành phi dầu mỏ nhằm tạo thêm những nhân tố mới đóng góp cho tăng trưởng tổng thể nền kinh tế. Tiêu biểu, đầu tư trực tiếp nước ngoài vào ngành viễn thông có tiềm năng nhất, do đó, cần được định hướng chú trọng. *Thứ ba*, mối quan hệ chặt chẽ giữa lực lượng lao động có kỹ năng với tăng trưởng kinh tế chứng minh vai trò của các dự án FDI trong việc đào tạo và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực.

b. Hạn chế

Mặc dù đã đạt được những thành tựu nhất định, nhưng hoạt động thu hút FDI ở Nigeria vẫn còn gặp nhiều hạn chế bắt nguồn từ những yếu kém trong quản lý, ban hành chính sách, đặc biệt là quan điểm phát triển cơ sở hạ tầng; nạn tham nhũng. Trong một cuộc khảo sát về độ tin cậy trong kinh doanh quốc tế năm 2005 được thực hiện ở các nước châu Phi, Nigeria bị xếp dưới mức trung bình¹⁰. Điều này gây nhiều khó khăn trong việc tăng cường thu hút FDI vào Nigeria. Những nhân tố chủ yếu cản trở sự tăng trưởng dòng FDI vào đất nước gồm: +) Sự độc quyền quá mức của ngành dầu mỏ, chiếm 95% tổng thu nhập ngoại tệ và 80% ngân sách quốc gia; +) Chính sách khuyến khích tự do tiêu dùng được ban hành dưới chế độ của Ủy ban Hành chính Quân đội trước đây đã gây thâm hụt ngân sách và nợ nước ngoài lớn; +) Cơ sở hạ tầng thiếu hụt, chưa phát triển tương xứng với tiềm năng và yêu cầu của nền kinh tế; +) Nạn tham nhũng trầm trọng chưa được giải quyết; +) Thể chế chính trị vẫn còn bất ổn; +) An ninh chưa được đảm bảo.

Căn cứ những hạn chế trên, chính phủ Nigeria đã đưa ra một số chính sách và chương trình cụ thể nhằm phục hồi đà tăng trưởng của nền kinh tế nói chung, thúc đẩy thu hút FDI nói riêng, bao gồm: +) Phục hồi cơ sở hạ tầng kinh tế - xã hội như điện, viễn thông, đường sắt, đường bộ, sân bay và nguồn nhân lực...; +) Trong bối cảnh cạnh tranh quyết liệt với các nước đang phát triển khác để thu hút FDI, hiện chính quyền Nigeria đang nhiệt liệt chào đón các nhà đầu tư, thông qua nhiều hoạt động xúc tiến đầu tư, gồm: thành lập Ủy ban Xúc tiến Đầu tư Nigeria (NIPC), ban hành Điều khoản Quán

lý và Giám sát Hỗn hợp theo các quy định của Luật 17. Bên cạnh đó, chính phủ Nigeria đã ưu tiên nguồn tài chính địa phương dài hạn phục vụ đầu tư. Ba ngân hàng của Nigeria là Ngân hàng Xuất Nhập khẩu Nigeria, Ngân hàng Công nghiệp Nigeria, Ngân hàng Nông nghiệp, Hợp tác và Phát triển Nông thôn Nigeria đã liên kết lại nhằm cung cấp những khoản cho vay dài hạn với lãi suất thấp nhất; +) Khuyến khích đầu tư vào các ngành có đóng góp lớn cho phát triển kinh tế, đặc biệt là cơ sở hạ tầng. Thậm chí, chính phủ cho phép thành lập công ty kinh doanh 100% sở hữu nước ngoài và không cản trở dòng lợi nhuận hồi hương; +) Ổn định thể chế chính trị, thực hiện giai đoạn quá độ sang nền dân chủ tự do; +) Thành lập Quỹ Công trái Quốc gia; +) Thành lập Ủy ban Phòng chống Tham nhũng.

Có thể khẳng định rằng, trong lục địa Phi chỉ một số ít các quốc gia có tiềm năng kinh tế lớn như Nigeria gồm nguồn tài nguyên thiên nhiên giàu có; nguồn nhân lực dồi dào có kỹ năng, được đào tạo tốt; thị trường nội địa rộng lớn với trên 120 triệu người, sức mua cao - một quy mô thị trường không có đối thủ. Tuy nhiên, một nền kinh tế chỉ sống dựa vào các nguồn tài nguyên thiên nhiên lại có những hạn chế nhất định, đó là với sự khai thác tràn lan không tính toán, tài nguyên thiên nhiên sẽ ngày càng khan hiếm và cạn kiệt, Nigeria sẽ không thể đạt mức độ tăng trưởng kinh tế cao và bền vững, do đó cũng không thể thu hút được lượng FDI xứng với tiềm năng. Điều này đặt Nigeria trước thách thức lớn, vừa phát triển được tiềm năng vừa giảm thiểu những hạn chế để tăng cường thu hút FDI vào mục tiêu phát triển kinh tế bền vững.

Chú thích:

¹ Nigeria. <http://www.edc.ca>

² UNCTAD, 2002

³ Julius J.Bala (2003, Director, Policy Advocacy & External Relations Nigerian Investment Promotion Commission). *The challenges and opportunities of the investment environment in Nigeria*

⁴ Báo cáo Đầu tư Thế giới 2007

⁵ Tỷ giá ước tính: 1 USD = 120 Naira (Năm 2008) (<http://www.x-rates.com>)

⁶ Nigeria absorbs 9 billion dollars FDI to develop telecom sector. <http://www.English.peopledaily.com.cn>

⁷ Obi Akwani, *Global Business Investing in Africa-The Case of Nigeria*. <http://www.imdiversity.com>

⁸ Nigeria and Foreign Direct Investments. <http://www.Nigieriabusinessinfo.com>

⁹ Nigeria and Foreign Direct Investments. <http://www.Nigieriabusinessinfo.com>

¹⁰ AFDB/OECD (2003); World Bank (2002)

Tài liệu tham khảo

1, *Nigeria and Foreign Direct Investments*, <http://www.Nigieriabusinessinfo.com>

2, *Nigeria absorbs 9 billion dollars FDI to develop telecom sector*. <http://www.English.peopledaily.com.cn>

3, Adeolu B. Ayanwale (2007), *FDI and Economic Growth: Evidence from Nigeria*. African Economic Research Consortium

4, *Foreign Direct Investment in Nigeria/The Determinants of Foreign Direct Investment Inflows (FDI) in Nigeria*, Global Conference on Business & Economics. <http://www.trintrin.com>

5, Julius J.Bala (2003, Director, Policy Advocacy & External Relations Nigerian Investment Promotion Commission). *The challenges and opportunities of the investment environment in Nigeria*

6, Obi Akwani. *Global Business Investing in Africa-The Case of Nigeria*. <http://www.imdiversity.com>

7, Investment Promotion Decree. <http://www.nigerianembassy.nl>